# 4.4 Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією

## Поняття адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією

Нормативне визначення правопорушення, пов'язаного з корупцією, міститься у статті 1 Закону України «Про запобігання корупції».

*«Правопорушення, пов'язане з корупцією, – діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені цим Законом вимоги, заборони та обмеження, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність.»* (пункт 2 частини першої статті 1 Закону України «Про запобігання корупції»)

**Зміст поняття**

Правопорушення, пов'язані з корупцією, становлять окрему групу протиправних діянь, які безпосередньо не пов'язані з отриманням неправомірної вигоди, але створюють передумови для корупції або свідчать про недотримання встановлених антикорупційних стандартів поведінки.

Їх характерними ознаками є:

1. **Відсутність ознак корупції у вузькому розумінні.**

Такі діяння не пов'язані безпосередньо з одержанням або пропозицією неправомірної вигоди, але порушують вимоги щодо доброчесної поведінки публічного службовця.

2. **Порушення встановлених законом антикорупційних вимог, заборон або обмежень.**

Йдеться, зокрема, про:

- порушення обмежень щодо сумісництва;
- порушення обмежень щодо подарунків;
- неврегулювання конфлікту інтересів;
- порушення вимог фінансового контролю;
- незаконне використання службової інформації.

3. **Спеціальний суб'єкт.**

Такі правопорушення можуть бути вчинені лише особами, на яких поширюється дія Закону «Про запобігання корупції», тобто особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, а також прирівняними до них особами (стаття 3 Закону).

**Співвідношення з корупційними правопорушеннями**

Для правильного застосування законодавства важливо відмежовувати правопорушення, пов'язані з корупцією, від власне корупційних правопорушень.

*«Корупція – використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди…»* (пункт 1 частини першої статті 1 Закону України «Про запобігання корупції»)

Отже:

- **корупційне правопорушення** передбачає використання повноважень для отримання неправомірної вигоди (як правило, тягне кримінальну відповідальність);
- **правопорушення, пов'язане з корупцією**, полягає у порушенні антикорупційних правил поведінки і найчастіше тягне адміністративну або дисциплінарну відповідальність.

**Значення для адміністративної відповідальності**

У сфері адміністративного права правопорушення, пов'язані з корупцією, конкретизуються у главі 13-А Кодексу України про адміністративні правопорушення (статті 172-4 – 172-9). Саме ці норми встановлюють склади адміністративних правопорушень за порушення антикорупційних вимог і обмежень.

Таким чином, адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, є формою юридичної відповідальності за недотримання встановлених законом стандартів доброчесної поведінки публічних службовців.

**Практичне значення**

Інститут правопорушень, пов'язаних з корупцією, має виражений превентивний характер. Його застосування дозволяє:

- реагувати на порушення антикорупційних вимог на ранніх стадіях;
- запобігати переростанню таких порушень у корупційні злочини;
- забезпечувати дисципліну та доброчесність у діяльності публічної служби;
- формувати практику невідворотності відповідальності за порушення антикорупційного законодавства.

Таким чином, адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, виступають важливим елементом системи запобігання корупції та забезпечують ефективне реагування держави на порушення встановлених антикорупційних стандартів поведінки.

## Нормативна основа адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією

Адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією, має комплексну нормативну основу та регулюється нормами антикорупційного та адміністративно-деліктного законодавства.

Ключовими нормативними актами у цій сфері є:

- Закон України «Про запобігання корупції»;
- Кодекс України про адміністративні правопорушення;

- інші нормативно-правові акти, що визначають статус суб'єктів та повноваження органів, уповноважених на виявлення і розгляд таких правопорушень.

**Закон України «Про запобігання корупції» як базовий акт**

Закон України «Про запобігання корупції» визначає:

- коло суб'єктів, на яких поширюються антикорупційні вимоги (стаття 3);
- систему обмежень, заборон і обов'язків;
- поняття правопорушення, пов'язаного з корупцією;
- загальні засади відповідальності.

*«Особи, зазначені у частині першій статті 3 цього Закону, за вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень притягаються до кримінальної, адміністративної, дисциплінарної та/або цивільно-правової відповідальності в установленому законом порядку.»* (частина перша статті 65 Закону України «Про запобігання корупції»)

Таким чином, Закон встановлює матеріально-правову основу відповідальності, визначаючи, які саме вимоги та обмеження можуть бути порушені.

**Кодекс України про адміністративні правопорушення**

Безпосередні склади адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, передбачені **главою 13-А Кодексу України про адміністративні правопорушення**.

*«Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією»* (назва глави 13-А КУпАП)

До таких правопорушень належать:

- стаття 172-4 – порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення;
- стаття 172-5 – порушення обмежень щодо одержання подарунків;
- стаття 172-6 – порушення вимог фінансового контролю;
- стаття 172-7 – порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів;
- стаття 172-8 – незаконне використання інформації;
- стаття 172-9 – невжиття заходів щодо протидії корупції.

КУпАП визначає:

- об'єктивні та суб'єктивні ознаки складів правопорушень;
- види адміністративних стягнень;
- процесуальний порядок притягнення до відповідальності.

**Повноваження спеціально уповноважених суб'єктів**

Важливим елементом нормативної основи є визначення повноважень органів, які виявляють і документують такі правопорушення.

*«Національне агентство з питань запобігання корупції складає протоколи про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, у випадках, передбачених законом.»* (частина перша статті 255 КУпАП)

До складання протоколів також можуть бути уповноважені інші суб'єкти (зокрема органи Національної поліції), залежно від виду правопорушення.

**Значення нормативної основи**

Комплексний характер правового регулювання забезпечує:

- чітке визначення кола суб'єктів відповідальності;
- узгодженість матеріальних норм (антикорупційні вимоги) і процесуальних механізмів їх реалізації;
- можливість ефективного виявлення та документування правопорушень;
- реалізацію принципу невідворотності адміністративної відповідальності.

Практичне значення полягає у тому, що саме поєднання норм Закону України «Про запобігання корупції» (який встановлює обов'язки та обмеження) і Кодексу України про адміністративні правопорушення (який передбачає відповідальність за їх порушення) формує цілісну правову основу реагування держави на порушення антикорупційного законодавства у сфері публічної служби.

# Види адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією (система складів)

Детальний аналіз основних складів **глави 13-А КУпАП** (статті **172-4 – 172-9**) із акцентом на елементи складу, типові кваліфікуючі ознаки та санкції.

**1) Стаття 172-4 КУпАП – порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності**

*«Порушення особою встановлених законом обмежень щодо зайняття іншою оплачуваною діяльністю (крім викладацької, наукової та творчої діяльності, медичної та суддівської практики, інструкторської практики із спорту) або підприємницькою діяльністю - тягне за собою накладення штрафу від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією отриманого доходу від підприємницької діяльності чи винагороди від роботи за сумісництвом. Порушення особою встановлених законом обмежень щодо входження до складу правління, інших виконавчих чи контрольних органів, чи наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (крім випадків, коли особа здійснює функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі чи територіальній громаді, та представляє інтереси держави чи територіальної громади в раді (спостережній раді), ревізійній комісії господарської організації), - тягне за собою накладення штрафу від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією отриманого доходу від такої діяльності.*
*Дії, передбачені частиною першою або другою, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення, - тягнуть за собою накладення штрафу від п'ятисот до восьмисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією отриманого доходу чи винагороди та з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік.*
*Примітка. Суб'єктом правопорушень у цій статті є особи, зазначені у пункті 1 частини першої статті 3 Закону України "Про запобігання корупції", за винятком депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад (крім тих, які здійснюють свої повноваження у відповідній раді на постійній основі),*

*присяжних, помічників-консультантів народних депутатів України, працівників секретаріатів Голови Верховної Ради України, Першого заступника Голови Верховної Ради України та заступника Голови Верховної Ради України, працівників секретаріатів депутатських фракцій (депутатських груп) у Верховній Раді України.»* (Законодавство України)

**Об'єкт**: встановлений антикорупційним законодавством порядок проходження публічної служби (вимога несумісності публічного статусу з певною оплачуваною/підприємницькою діяльністю або участю в органах управління прибуткових структур).

**Об'єктивна сторона**: вчинення дій, заборонених відповідними обмеженнями:

- **частина 1** – зайняття «іншою оплачуваною діяльністю» (крім прямо названих винятків) або підприємницькою діяльністю;
- **частина 2** – входження до органів управління/контролю/наглядової ради прибуткових організацій (із винятком представництва інтересів держави/громади щодо управління корпоративними правами).

**Суб'єкт**: **спеціальний**, прямо визначений у примітці до ст. 172-4 (певні категорії осіб зі ст. 3 Закону «Про запобігання корупції», із винятками, переліченими у примітці). (Законодавство України)

**Суб'єктивна сторона**: вина (умисел або необережність) – з практичної точки зору найчастіше доводиться усвідомлення службовцем свого статусу та факту здійснення забороненої діяльності.

**Санкції/кваліфікація**: штраф + **конфіскація отриманого доходу/винагороди**; за повторність протягом року – підвищений штраф + конфіскація + **позбавлення права обіймати посади/займатися діяльністю на 1 рік**. (Законодавство України)

### 2) Стаття 172-5 КУпАП – порушення обмежень щодо одержання подарунків

*«Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків - тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією такого подарунка.*
*Та сама дія, вчинена особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за порушення, передбачене частиною першою цієї статті, - тягне за собою накладення штрафу від двохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією такого дарунка (пожертви) та з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік.*
*Примітка. Суб'єктом правопорушень у цій статті є особи, зазначені у пунктах 1, 2 частини першої статті 3 Закону України "Про запобігання корупції".»* (Законодавство України)

**Об'єкт**: неупередженість і доброчесність публічної служби; недопущення впливу подарунків на поведінку/рішення посадової особи.

**Об'єктивна сторона**: **одержання подарунка** з порушенням обмежень, установлених антикорупційним законодавством (насамперед ст. 23–24 Закону «Про запобігання корупції»).

**Суб'єкт**: спеціальний – особи, визначені у примітці (пункти 1, 2 ч. 1 ст. 3 Закону). (Законодавство України)

**Санкції/кваліфікація**: штраф + **конфіскація подарунка**; повторність протягом року – підвищений штраф + конфіскація + **позбавлення права обіймати посади/займатися діяльністю на 1 рік**. (Законодавство України)

### 3) Стаття 172-6 КУпАП – порушення вимог фінансового контролю

*«Несвоєчасне подання без поважних причин декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, - тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.*
*Неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента або про суттєві зміни у майновому стані - тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.*
*Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення, - тягнуть за собою накладення штрафу від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією доходу чи винагороди та з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік.*
*Подання завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, - тягне за собою накладення штрафу від однієї тисячі до двох тисяч п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.»* (Законодавство України)

**Об'єкт**: прозорість майнового стану публічних службовців та контроль за доброчесністю (декларування, повідомлення про зміни та рахунки).

**Об'єктивна сторона** (кілька альтернативних діянь):

- **частина 1** – несвоєчасне подання декларації **без поважних причин**;
- **частина 2** – неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про: (а) відкриття валютного рахунка в банку-нерезиденті або (б) суттєві зміни у майновому стані;
- **частина 3** – повторність діянь ч. 1 або ч. 2 протягом року після стягнення;
- окремий склад – **подання завідомо недостовірних відомостей у декларації**.

**Суб'єкт**: спеціальний – особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (в розумінні антикорупційного законодавства), що випливає з формули статті. (Законодавство України)

**Суб'єктивна сторона**:

- для «несвоєчасного подання» і «несвоєчасного повідомлення» можливі як умисел, так і необережність;
- для «завідомо недостовірних відомостей» ключовим є **"завідомо"** – тобто усвідомлення неправдивості відомостей.

**Санкції/кваліфікація**: диференційовані штрафи; за повторність – підвищений штраф + **конфіскація доходу/винагороди** + **позбавлення права обіймати**

**посади/займатися діяльністю на 1 рік**; за завідомо недостовірні відомості – суттєво вищий штраф. (Законодавство України)

**4) Стаття 172-7 КУпАП – порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів**

*«Неповідомлення особою у встановлених законом випадках та порядку про наявність у неї реального конфлікту інтересів - тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.*
*Вчинення дій чи прийняття рішень в умовах реального конфлікту інтересів - тягнуть за собою накладення штрафу від двохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.*
*Дії, передбачені частиною першою або другою, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення, - тягнуть за собою накладення штрафу від чотирьохсот до восьмисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік.*
*Примітка. 1. Суб'єктом правопорушень у цій статті є особи, зазначені у пунктах 1, 2 частини першої статті 3 Закону України "Про запобігання корупції".*
*2. У цій статті під реальним конфліктом інтересів слід розуміти суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання вказаних повноважень.»* (Законодавство України)

**Об'єкт**: забезпечення неупередженості публічного управління та пріоритету публічного інтересу.

**Об'єктивна сторона** – два базові склади:

- **ч. 1**: неповідомлення про **реальний конфлікт інтересів** у встановлених законом випадках/порядку;
- **ч. 2**: **дії або рішення** в умовах реального конфлікту інтересів (тобто за наявності впливу приватного інтересу на об'єктивність/неупередженість).

**Суб'єкт**: спеціальний (пункти 1, 2 ч. 1 ст. 3 Закону) – прямо визначено у примітці. (Законодавство України)

**Ключова дефініція для кваліфікації**: "реальний конфлікт інтересів" розкритий у примітці до статті – саме на нього спирається доведення складу. (Законодавство України)

**Санкції/кваліфікація**: штрафи з наростанням; повторність протягом року – підвищений штраф + **позбавлення права обіймати посади/займатися діяльністю на 1 рік**. (Законодавство України)

**5) Стаття 172-8 КУпАП – незаконне використання інформації, що стала відома у зв'язку з виконанням повноважень**

*«Незаконне розголошення або використання в інший спосіб особою у своїх інтересах інформації, яка стала їй відома у зв'язку з виконанням службових або інших*

*визначених законом повноважень, - тягне за собою накладення штрафу від ста до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Незаконне розголошення або використання в інший спосіб особою у своїх інтересах чи в інтересах іншої фізичної або юридичної особи інформації про викривача, його близьких осіб чи інформації, що може ідентифікувати особу викривача, його близьких осіб, яка стала їй (їм) відома у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень, - тягне за собою накладення штрафу від однієї тисячі до двох тисяч п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік.»* (Законодавство України)

**Об'єкт**: належний режим службової/іншої охоронюваної інформації та довіра до публічної служби; окремо – гарантії захисту викривачів.

**Об'єктивна сторона**:

- незаконне **розголошення** або **використання іншим способом** інформації, що стала відома завдяки виконанню повноважень;
- кваліфікований (посилений) різновид – незаконні дії з інформацією, що може ідентифікувати **викривача** або його близьких осіб.

**Суб'єкт**: особа, якій така інформація стала відома у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень (типово – посадова/службова особа, інший спеціальний суб'єкт доступу).

**Санкції**: базовий штраф; за посягання на інформацію про викривача – значно вищий штраф + **позбавлення права обіймати посади/займатися діяльністю на 1 рік**. (Законодавство України)

### 6) Стаття 172-9 КУпАП – невжиття заходів щодо протидії корупції

*«Невжиття передбачених законом заходів посадовою чи службовою особою органу державної влади, посадовою особою місцевого самоврядування, юридичної особи, їх структурних підрозділів у разі виявлення корупційного правопорушення - тягне за собою накладення штрафу від ста двадцяти п'яти до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.*
*Та сама дія, вчинена повторно протягом року після застосування заходів адміністративного стягнення, - тягне за собою накладення штрафу від двохсот п'ятдесяти до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.»* (Законодавство України)

**Об'єкт**: встановлений законом порядок реагування на виявлені корупційні прояви (обов'язок керівників/уповноважених осіб забезпечувати протидію).

**Об'єктивна сторона**: **бездіяльність** – невжиття передбачених законом заходів **у разі виявлення корупційного правопорушення** (саме "у разі виявлення" є ключовою умовою настання відповідальності).

**Суб'єкт**: спеціальний – посадова чи службова особа органу державної влади; посадова особа місцевого самоврядування; посадові особи юридичної особи/її структурних підрозділів (прямо зазначено у диспозиції). (Законодавство України)

**Санкції/кваліфікація**: штраф; повторність протягом року – підвищений штраф. (Законодавство України)

# Узагальнюючий блок для швидкого повторення

### Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією (глава 13-А КУпАП)

### Стаття 172-4 КУпАП – Порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення

- **Об'єкт**: встановлений порядок проходження публічної служби та принцип несумісності публічних повноважень із підприємницькою чи іншою оплачуваною діяльністю.
- **Діяння**:
  - зайняття забороненою оплачуваною або підприємницькою діяльністю;
  - входження до органів управління або контролю підприємств, що мають на меті одержання прибутку (крім представництва інтересів держави чи громади).
- **Суб'єкт**: спеціальний (визначений у примітці до статті).
- **Особливості**: конфіскація отриманого доходу; за повторність – підвищений штраф і позбавлення права обіймати посади.

### Стаття 172-5 КУпАП – Порушення обмежень щодо одержання подарунків

- **Об'єкт**: неупередженість та незалежність службової діяльності.
- **Діяння**: одержання подарунка з порушенням установлених законом обмежень.
- **Суб'єкт**: спеціальний (особи, визначені у пунктах 1, 2 ч. 1 ст. 3 Закону «Про запобігання корупції»).
- **Особливості**: конфіскація подарунка; за повторність – позбавлення права обіймати посади.

### Стаття 172-6 КУпАП – Порушення вимог фінансового контролю

- **Об'єкт**: прозорість майнового стану публічних службовців.
- **Діяння** (альтернативні):
  - несвоєчасне подання декларації без поважних причин;
  - неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про суттєві зміни у майновому стані або відкриття рахунку за кордоном;
  - подання завідомо недостовірних відомостей.
- **Суб'єкт**: спеціальний (суб'єкт декларування).
- **Особливості**: диференційовані штрафи; за повторність – позбавлення права обіймати посади.

### Стаття 172-7 КУпАП – Порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів

- **Об'єкт**: неупередженість прийняття рішень у публічній службі.
- **Діяння**:
  - неповідомлення про реальний конфлікт інтересів;
  - прийняття рішень або вчинення дій в умовах реального конфлікту інтересів.
- **Суб'єкт**: спеціальний.

- **Особливості**: один із найпоширеніших складів; за повторність – позбавлення права обіймати посади.

**Стаття 172-8 КУпАП – Незаконне використання інформації**

- **Об'єкт**: встановлений режим службової інформації та гарантії захисту викривачів.
- **Діяння**:
  - незаконне розголошення або використання службової інформації у власних інтересах;
  - незаконне розголошення інформації про викривача.
- **Суб'єкт**: особа, якій інформація стала відома у зв'язку з виконанням службових повноважень.
- **Особливості**: підвищена відповідальність за розголошення даних про викривача.

**Стаття 172-9 КУпАП – Невжиття заходів щодо протидії корупції**

- **Об'єкт**: встановлений порядок реагування на виявлені корупційні правопорушення.
- **Діяння**: бездіяльність – невжиття передбачених законом заходів після виявлення корупційного правопорушення.
- **Суб'єкт**: керівник або інша посадова/службова особа, зобов'язана вживати відповідних заходів.
- **Особливості**: відповідальність настає лише за наявності обов'язку реагування.

**Загальна логіка**

Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, охоплюють шість основних груп ризиків:

1. **Додаткові доходи** – сумісництво (172-4)
2. **Матеріальні вигоди** – подарунки (172-5)
3. **Майновий контроль** – декларації (172-6)
4. **Приватний інтерес** – конфлікт інтересів (172-7)
5. **Інформаційні зловживання** – службова інформація (172-8)
6. **Бездіяльність керівництва** – невжиття заходів (172-9)

# Особливості суб'єкта адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією

Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, характеризуються наявністю **спеціального суб'єкта**. Це є однією з ключових ознак їх складу та має визначальне значення для правильної кваліфікації діяння.

**Нормативне визначення суб'єкта**

Коло осіб, які можуть бути суб'єктами правопорушень, пов'язаних з корупцією, визначається Законом України «Про запобігання корупції».

«Суб'єктами, на яких поширюється дія цього Закону, є:

1. особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;
2. особи, які для цілей цього Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;
3. особи, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій у юридичних особах публічного права.» (частина перша статті 3 Закону України «Про запобігання корупції»)

Саме ці категорії осіб можуть нести адміністративну відповідальність за статтями глави 13-А КУпАП.

**Спеціальний характер суб'єкта**

Особливість адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, полягає в тому, що вони **не можуть бути вчинені будь-якою фізичною особою**. Відповідальність настає лише за наявності спеціального статусу, який передбачає:

- виконання функцій держави або місцевого самоврядування;
- наявність владних або службових повноважень;
- поширення на особу антикорупційних обмежень і обов'язків.

До таких суб'єктів належать, зокрема:

- державні службовці;
- посадові особи місцевого самоврядування;
- посадові особи державних органів і установ;
- військові посадові особи;
- службові особи юридичних осіб публічного права;
- інші особи, прямо визначені статтею 3 Закону.

Таким чином, ключовою умовою притягнення до відповідальності є встановлення факту, що особа на момент вчинення діяння належала до кола суб'єктів антикорупційного законодавства.

**Вплив статусу особи на кваліфікацію**

Службовий статус особи визначає:

- можливість застосування до неї відповідних обмежень (щодо подарунків, сумісництва, конфлікту інтересів тощо);
- наявність у її діях складу адміністративного правопорушення;
- вид і характер юридичних наслідків.

У разі якщо особа не належить до суб'єктів, визначених статтею 3 Закону «Про запобігання корупції», склад адміністративного правопорушення за статтями 172-4 – 172-9 КУпАП відсутній.

Окремі статті КУпАП додатково конкретизують суб'єкта. Наприклад:

- примітки до статей 172-4, 172-5, 172-7 прямо визначають коло осіб, на яких поширюється відповідальність;

- стаття 172-9 передбачає відповідальність саме посадових осіб, зобов'язаних вживати заходів щодо протидії корупції.

**Особливості суб'єктивної сторони**

Для більшості адміністративних правопорушень у цій сфері характерною є **вина у формі умислу**, оскільки особа:

- усвідомлює свій службовий статус;
- знає про встановлені законом обмеження;
- усвідомлює характер своїх дій або бездіяльності.

Водночас у деяких випадках (наприклад, несвоєчасне подання декларації) можливе вчинення правопорушення з необережності, якщо відсутні поважні причини порушення строків.

**Практичне значення**

Встановлення спеціального суб'єкта є обов'язковим етапом у провадженні у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією. На практиці це передбачає:

- перевірку посади особи та її службового статусу на момент вчинення діяння;
- встановлення поширення на неї вимог Закону «Про запобігання корупції»;
- з'ясування кола її службових повноважень.

Таким чином, спеціальний суб'єкт є системоутворюючою ознакою адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, і визначає можливість притягнення особи до відповідальності за порушення встановлених антикорупційних обмежень і вимог.

# Особливості провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією

Провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, має низку спеціальних особливостей, що відрізняють його від загального порядку адміністративно-деліктного провадження. Такі особливості стосуються суб'єктів складання протоколів, підвідомчості справ, строків притягнення до відповідальності та правових наслідків.

**Органи, уповноважені складати протоколи**

Протоколи про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, складаються спеціально уповноваженими суб'єктами. Протоколи про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, мають право складати уповноважені посадові особи Національного агентства з питань запобігання корупції, органів Національної поліції, а також інші суб'єкти, визначені статтею 255 Кодексу України про адміністративні правопорушення залежно від виду правопорушення.

*«Протоколи про адміністративні правопорушення мають право складати уповноважені на те посадові особи:*

*… Національного агентства з питань запобігання корупції – у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією;*

*… органів Національної поліції – у випадках, передбачених законом.»* (стаття 255 Кодексу України про адміністративні правопорушення)

Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) є ключовим органом, який:

- виявляє порушення вимог антикорупційного законодавства;
- проводить перевірки;
- складає протоколи;
- направляє матеріали до суду.

**Судова підвідомчість справ**

Справи про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, розглядаються виключно судами.

*«Справи про адміністративні правопорушення, передбачені статтями 172-4 – 172-9 цього Кодексу, розглядаються районними, районними у місті, міськими чи міськрайонними судами.»* (стаття 221 КУпАП)

Це означає, що:

- адміністративне стягнення може бути накладене лише судом;
- адміністративні органи не мають повноважень самостійно вирішувати такі справи;
- забезпечується підвищений рівень процесуальних гарантій для особи.

**Строки притягнення до адміністративної відповідальності**

Для правопорушень, пов'язаних з корупцією, встановлено спеціальні строки притягнення до відповідальності.

*«Адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, може бути накладено протягом* ***шести місяців з дня його виявлення****, але не пізніше* ***двох років з дня його вчинення****.»* (частина третя статті 38 КУпАП)

Особливістю є:

- подовжений строк порівняно із загальним тримісячним строком;
- обчислення строку з моменту **виявлення**, що має важливе значення для правопорушень у сфері декларування та конфлікту інтересів.

**Особливості доказування та розгляду справи**

У справах цієї категорії особливе значення мають:

- матеріали перевірок НАЗК;
- дані електронних реєстрів (зокрема Реєстру декларацій);
- документи щодо службового статусу особи;
- докази наявності або відсутності конфлікту інтересів, доходів, подарунків тощо.

Суд під час розгляду справи перевіряє:

- наявність спеціального суб'єкта;
- факт порушення конкретної антикорупційної вимоги;

- відсутність підстав для звільнення від відповідальності (наприклад, поважні причини несвоєчасного подання декларації).

**Наслідки набрання постановою суду законної сили**

У разі притягнення особи до відповідальності виникають додаткові правові наслідки.

*«Відомості про осіб, яких притягнуто до відповідальності за вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, вносяться до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення.»* (частина перша статті 59 Закону України «Про запобігання корупції»)

Таке внесення має значення для:

- проходження публічної служби;
- кадрових рішень;
- репутаційних наслідків.

**Практичне значення**

Особливий порядок провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, забезпечує:

- підвищений рівень процесуального контролю;
- участь спеціалізованого антикорупційного органу (НАЗК);
- можливість ефективного виявлення порушень у сфері фінансового контролю та конфлікту інтересів;
- реалізацію принципу невідворотності відповідальності.

Таким чином, спеціальні процесуальні правила провадження є важливим елементом механізму державного реагування на порушення антикорупційного законодавства та сприяють забезпеченню доброчесності у діяльності публічної служби.

## Наслідки притягнення до адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією

Притягнення особи до адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, має не лише каральний, але й значний правовий та службовий вплив. Такі наслідки пов'язані із застосуванням адміністративних стягнень, внесенням відомостей до спеціального державного реєстру, а також можливими кадровими та репутаційними обмеженнями.

**Адміністративні стягнення**

Основним видом адміністративного стягнення за правопорушення, передбачені статтями 172-4 – 172-9 КУпАП, є **штраф**.

*«Адміністративним стягненням є міра відповідальності і застосовується з метою виховання особи в дусі додержання законів України та запобігання вчиненню нових правопорушень.»* (стаття 23 Кодексу України про адміністративні правопорушення)

Залежно від складу правопорушення, можуть застосовуватися **додаткові стягнення**:

- **конфіскація предмета правопорушення** (наприклад, подарунка);
- **конфіскація отриманого доходу або винагороди**;
- **позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік** (як правило, за повторне правопорушення або у випадках, прямо передбачених санкцією статті).

Такі додаткові санкції мають превентивний характер і спрямовані на недопущення подальшого перебування особи на посадах, пов'язаних із корупційними ризиками.

**Внесення відомостей до Єдиного державного реєстру**

Одним із ключових правових наслідків є внесення інформації про особу до спеціального антикорупційного реєстру.

*«Відомості про осіб, яких притягнуто до відповідальності за вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, вносяться до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення.»* (частина перша статті 59 Закону України «Про запобігання корупції»)

Реєстр є відкритим і використовується:

- органами державної влади;
- органами місцевого самоврядування;
- роботодавцями під час прийняття на посади, пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування.

**Службові (кадрові) наслідки**

Притягнення до адміністративної відповідальності може мати наслідки для проходження публічної служби.

Відповідно до антикорупційного законодавства:

*«Особа, яку притягнуто до відповідальності за вчинення корупційного правопорушення або правопорушення, пов'язаного з корупцією, може бути притягнута до дисциплінарної відповідальності або звільнена з посади у випадках, передбачених законом.»* (частина друга статті 65 Закону України «Про запобігання корупції»)

Таким чином, адміністративне стягнення може стати підставою для:

- проведення службового розслідування;
- застосування дисциплінарного стягнення;
- звільнення із займаної посади (залежно від характеру порушення та статусу особи).

**Репутаційні та професійні наслідки**

Внесення до Реєстру та факт притягнення до відповідальності можуть впливати на:

- можливість зайняття посад публічної служби;
- кар'єрне просування;
- доступ до посад із підвищеним рівнем довіри;

- загальну ділову репутацію особи.

Особливо важливим є те, що під час конкурсів на посади державної служби або місцевого самоврядування інформація з Реєстру підлягає перевірці.

**Практичне значення**

Система наслідків притягнення до адміністративної відповідальності виконує комплексну функцію:

- забезпечує невідворотність реагування держави на порушення антикорупційного законодавства;
- формує механізм кадрового контролю за доброчесністю публічних службовців;
- запобігає повторним порушенням;
- підвищує рівень дисципліни та відповідальності у сфері публічної служби.

Таким чином, адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією, має не лише каральний, але й суттєвий правовий, службовий та превентивний ефект, що забезпечує підтримання стандартів доброчесності у діяльності органів публічної влади.

## Значення адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, у системі запобігання корупції

Адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією, є важливим елементом державної антикорупційної політики та виконує ключову роль у забезпеченні дотримання встановлених стандартів доброчесності у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Загальна спрямованість застосування відповідальності визначається метою антикорупційного законодавства.

*«Метою цього Закону є запобігання та протидія корупції, забезпечення доброчесності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, формування негативного ставлення до корупції.»* (стаття 1 Закону України «Про запобігання корупції»)

**Превентивне значення**

Адміністративна відповідальність має насамперед превентивний характер. Вона застосовується за порушення антикорупційних вимог на ранніх стадіях і спрямована на:

- запобігання формуванню корупційних практик;
- недопущення переростання порушень у корупційні злочини;
- формування у публічних службовців усвідомлення невідворотності відповідальності.

Реагування на такі правопорушення забезпечує оперативне припинення неправомірної поведінки без застосування більш суворих кримінально-правових заходів.

**Регулятивне значення**

Адміністративні санкції виконують функцію правового забезпечення системи антикорупційних обмежень. Вони:

- гарантують реальність установлених законом заборон і обов'язків;
- стимулюють дотримання вимог фінансового контролю, правил щодо конфлікту інтересів, подарунків, сумісництва тощо;
- забезпечують дисципліну у сфері публічної служби.

Таким чином, адміністративна відповідальність виступає механізмом практичної реалізації антикорупційного законодавства.

**Інституційне значення**

Для системи публічного управління адміністративна відповідальність має важливе кадрове та організаційне значення, оскільки:

- дозволяє виявляти осіб, які порушують стандарти доброчесності;
- створює підстави для дисциплінарних і кадрових рішень;
- забезпечує функціонування Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення;
- сприяє формуванню системи доброчесності в органах публічної влади.

**Соціально-правове значення**

Ефективне застосування адміністративної відповідальності:

- підвищує рівень прозорості діяльності органів влади;
- забезпечує рівність осіб перед законом;
- зміцнює довіру суспільства до публічної служби;
- формує негативне ставлення до порушення антикорупційних стандартів.

**Практичне значення**

У системі протидії корупції адміністративна відповідальність виконує функцію «першого рівня» державного реагування. Вона забезпечує:

- швидке реагування на порушення антикорупційних вимог;
- невідворотність відповідальності за недотримання встановлених правил;
- взаємозв'язок превентивних механізмів (обмеження, контроль) і заходів юридичної відповідальності.

Таким чином, адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією, є необхідною складовою системи запобігання корупції, забезпечує ефективність антикорупційних обмежень і сприяє формуванню професійної, неупередженої та доброчесної публічної служби.